

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 343.162

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-15-142-148

Стратонов Василь Миколайович,

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університету
e-mail: stratonov@ksu.ks.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7548-0630>

Рибалко Володимир Орестович,

кандидат юридичних наук, адвокат, головний спеціаліст відділу з питань реалізації
повноважень з питань незалежності суддів управління забезпечення діяльності членів
Вищої ради правосуддя секретаріату Вищої ради правосуддя,
e-mail: rybalkovolodymyr@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9939-4713>

Сімонишина Жанна Василівна,

начальниця управління секретаріату Вищої ради правосуддя
e-mail: szvs2010@gmail.com

**ПІДСТАВИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ
ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН**

Наукова стаття є порівняльним дослідженням законодавства і практики притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності в Україні та у країнах, на які ми орієнтуємося. Встановлено, що підстави дисциплінарної відповідальності суддів в Україні поділяються на ті, що безпосередньо пов'язані із здійсненням правосуддя, та ті, що безпосередньо не пов'язані із здійсненням правосуддя. За результатами аналізу прикладів із законодавства країн Європейського Союзу та дисциплінарної практики штату Джорджія (США) констатовано, що країни-партнери, як і Україна, притягують суддів до дисциплінарної відповідальності за порушення, пов'язані із здійсненням правосуддя. Вони також, як і наша держава, передбачають у своєму внутрішньому законодавстві підстави дисциплінарної відповідальності суддів, які викликають необхідність оцінювати судові рішення. Доведено помилковість і категоричність позиції юристів, котрі переконані, що порушення суддею норм матеріального і процесуального права не повинні входити до переліку підстав дисциплінарної відповідальності. Зроблено висновок, що передбачені національним законодавством підстави дисциплінарної відповідальності суддів за порушення норм матеріального і процесуального права мають і надалі залишатися в ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Акцентовано на важливості проведення подальших глибоких порівняльних наукових досліджень дисциплінарної практики України, країн Європи, Сполучених Штатів Америки. Зазначено, що першим етапом таких досліджень має стати узагальнення типових порушень, які були підставами для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності в Україні, вивчення сталих правових позицій, виокремлення проблемних питань. На переконання авторів публікації, дисциплінарну відповідальність суддів не можна вивчати виключно порівнюючи тексти законів, не беручи до уваги практику.

Ключові слова: підстави дисциплінарної відповідальності, дисциплінарна відповідальність суддів, законодавство України, законодавство країн Європейського Союзу, дисциплінарна практика штату Джорджія (США).

Stratonov V., Rybalko V., Simonyshina Zh. GROUNDS FOR DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF JUDGES ACCORDING TO THE LEGISLATION OF UKRAINE AND OTHER COUNTRIES

The scientific article is a comparative study of the legislation and practice of bringing judges to disciplinary responsibility in Ukraine and in the countries on which we focus. It has been established that the grounds for disciplinary responsibility of judges in Ukraine are divided into those directly related to the administration of justice and those not directly related to the administration of justice. Based on the results of the analysis of examples from the legislation of the countries of the European Union and the disciplinary practice of the state of Georgia (USA), it was established that partner countries, like Ukraine, bring judges to disciplinary responsibility for violations related to the administration of justice. They also, like our state, provide in their domestic legislation the grounds of disciplinary responsibility of judges, which cause the need to evaluate a court decision. The fallacy and categoricalness of the position of lawyers who are convinced that a judge's violation of the norms of material and procedural law should not be included in the list of grounds for disciplinary responsibility have been proven. It was concluded that the grounds for disciplinary responsibility of judges for violation of the norms of material and procedural law provided for by national legislation should continue to remain in Art. 106 of the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status

of Judges". Emphasis is placed on the importance of conducting further in-depth comparative scientific studies of the disciplinary practice of Ukraine, European countries, and the United States of America. It is noted that the first stage of such research should be the summarization of typical violations that were grounds for bringing judges to disciplinary responsibility in Ukraine, the study of stable legal positions, and the identification of problematic issues. According to the authors of the publication, the disciplinary responsibility of judges cannot be studied solely by comparing the texts of laws, without taking into account practice.

Key words: grounds of disciplinary responsibility, disciplinary responsibility of judges, legislation of Ukraine, legislation of European Union countries, disciplinary practice of the state of Georgia (USA).

Постановка проблеми. Для набуття Україною членства в Європейському Союзі важливо вивчити питання щодо практики притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності у країнах, на які ми орієнтуємося. Водночас наївно думати, що сліпе запозичення положень з іноземного законодавства дасть добрі результати, тобто імплементація необхідно проводити з урахуванням менталітету українського суспільства та судової практики. Щоб зрозуміти, чи потребують уточнення передбачені ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» підстави дисциплінарної відповідальності, недостатньо просто порівняти тексти таких підстав за законодавством України та інших країн. Потрібно порівняти нашу і їхню дисциплінарну практику. Наша наукова стаття є однією із перших спроб започаткування такого порівняльного дослідження саме в царині дисциплінарної відповідальності суддів.

Звичайно, наукові пошуки в цьому напрямку проводили. Зокрема, Н. Антонюк, О. Верба-Сидор, Т. Пашук, С. Рабінович визначили підстави дисциплінарної відповідальності суддів в Україні. Їх поділяють на два види:

1) безпосередньо пов'язані із здійсненням правосуддя (наприклад, незаконна відмова в доступі до правосуддя; не зазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору; порушення засад гласності і відкритості судового процесу; порушення правил щодо відводу);

2) безпосередньо не пов'язані із здійсненням правосуддя (зокрема, допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя; неповідомлення суддею Вищої ради правосуддя та Генерального прокурора про випадок втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя; декларування завідомо недостовірних (у тому числі неповних) тверджень у декларації доброчесності судді) [1].

Принципово протилежної позиції дотримується І. Жигалкін. На його думку, порушення суддею норм матеріального і процесуального права не повинні входити до переліку підстав дисциплінарної відповідальності. Такі підстави викликають необхідність давати оцінку судовим рішенням, а тому Вища рада правосуддя може притягати суддів до відповідальності лише за порушення етичних правил та антикорупційного законодавства [2]. Саме необхідність відреагувати на такі категоричні погляди І. Жигалкіна стали причиною публікації цієї статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження дисциплінарної відповідальності суддів зробили С. Рабінович, В. Стратонов, І. Жигалкін, Т. Пашук, Н. Антонюк, О. Верба-Сидор, В. Гришук, Л. Палюх, А. Мірошніченко, Р. Бондарчук, А. Бойко, Р. Куйбіда, М. Серета, М. Хавронюк та інші. Проблематиці дисциплінарної відповідальності були присвячені декілька монографічних досліджень, серед яких Л. Виноградової («Юридична відповідальність суддів загальних судів України», 2004), С. Подкопаєвої («Дисциплінарна відповідальність суддів: сутність, механізм реалізації», 2005), А. Маляренка («Підстави юридичної відповідальності суддів загальної юрисдикції», 2013), В. Пашакури («Юридична відповідальність суддів в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правове дослідження», 2017), Р. Бондарчука («Адміністративно-правове регулювання процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності», 2021). Проте багато питань, які стосуються правової регламентації підстав дисциплінарної відповідальності суддів, є недослідженими або дискусійними. Зокрема, це стосується і відповіді на запитання про те, чи повинен суддя нести таку відповідальність за порушення, які безпосередньо пов'язані із здійсненням правосуддя [3].

Мета статті – на основі прикладів із законодавства країн Європейського Союзу та дисциплінарної практики штату Джорджія (США) обґрунтувати, що суддя має нести дисциплінарну відповідальність не лише за порушення етичних правил, а і за порушення, вчинені ним у процесі здійснення судочинства.

Вклад основного матеріалу дослідження. Консультативна рада європейських суддів зазначає, що не варто на європейському рівні намагатися точно визначити природу всіх видів порушень, які можуть призводити до дисциплінарного провадження та застосування санкцій щодо суддів [4]. Така конкретизація підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності повинна бути здійснена на національному рівні кожною із держав самостійно [5].

Підстави дисциплінарної відповідальності суддів у законодавстві країн Європейського Союзу врегульовані по-різному. Зокрема, у Швеції такі підстави визначено в досить загальних рисах (у разі виявлення повного або неодноразового ігнорування суддею службових обов'язків можуть зробити висновок про непридатність судді щодо посади, яку він обіймає). В Іспанії та Словенії визначено перелік дисциплінарних проступків, за які суддів можуть притягнути до відповідальності [6].

Законодавство Німеччини, Франції, Португалії не визначило конкретний перелік підстав або окремих складів правопорушень. У Франції дисциплінарна відповідальність суддів визначається порушенням обов'язків судді, які визначені в окремому спеціальному законі. У Німеччині та Португалії такі

обов'язки встановлені в законах, що регулюють питання статусу суддів та їхньої відповідальності [7].

Загальні положення про відповідальність професійних суддів у Німеччині зазначено в Законі про суддів. Цей закон не містить визначення дисциплінарного проступку. У ньому наведено «відсилочні норми», які подано у Федеральному законі про статус державних службовців, відповідно до якого предметом дисциплінарного провадження є дисциплінарний проступок, що полягає у тому, що суддя, як і будь-який державний службовець, порушив свої обов'язки [8]. У законодавстві про суддів не визначено конкретного переліку підстав для дисциплінарної відповідальності суддів. Дисциплінарне порушення розглядають як порушення обов'язків судді. Перелік обов'язків судді не визначений в окремому законі, а наведений в різних законах, які регулюють питання статусу державних службовців та їхньої відповідальності [8].

У Франції статус суддів визначають Закон «Про статус магістратури» [9] та Закон «Про Вищу раду магістратури» [10]. У разі порушення покладених на них обов'язків судді несуть дисциплінарну відповідальність. Дисциплінарним проступком магістрату розглядають невиконання будь-яких службових обов'язків, а також таку поведінку, що ставить під сумнів порядність магістрату або принижує його честь і гідність. Порушення обов'язків суддів, що є підставою для притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, визначені Законом «Про статус магістратури». Один із них – неможливість здійснення суддею будь-яких державних функцій та будь-якої іншої професійної або оплачуваної діяльності. Суддя може нести відповідальність у разі тривалого розгляду справи, затримки у процесі винесення рішення, неповноти дослідження всіх обставин справи, недостатності юридичного дослідження, а також упередженого ставлення.

Закон «Про судову систему» [11], Правила Комісії з суддівської етики та дисципліни та Статут Суду суддівської честі регулюють дисциплінарну відповідальність суддів у Литві. Законом «Про судову систему» (ст. 83) передбачено такі підстави для дисциплінарної відповідальності суддів:

- вчинення дії, що дискредитує (принижує) посаду судді;
- порушення інших вимог Кодексу етики суддів;
- невиконання визначених законом вимог щодо несумісності трудової і політичної діяльності

судді [12].

Зауважимо, що у Законі «Про судову систему» дано визначення першої підстави «вчинення дії, що дискредитує (принижує) посаду судді». Проте таке визначення наведено через використання інших оцінних понять. Її трактовано як таку, що не сумісна з честю судді та не відповідає вимогам Кодексу етики суддів, ганьбить звання судді й шкодить авторитету суду [13].

Проаналізувавши зміст законодавств країн Європейського Союзу, В. Паришка наводить такі підстави, за наявності яких суддю можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності або звільнити з посади:

- порушення обов'язків судді чи недобросовісне їх виконання (Франція, Литва, Бельгія, Німеччина, Італія, Польща, Словенія);
- недотримання суддівської етики (Литва, Кіпр, Естонія, Італія);
- недотримання процесуального законодавства (Естонія, Словенія);
- вчинення дій, які негативно впливають на звання судді або завдають шкоди інтересам правосуддя (Франція, Литва, Польща);
- недотримання обмежень, визначених для судді (Литва);
- скоєння адміністративних правопорушень (Литва);
- недотримання вимог чинного законодавства (Польща);
- виявлення недбалості, нездатність виконувати професійні обов'язки (Мальта) [14].

Зазначені приклади із законодавства країн Європейського Союзу та висновки В. Паришки свідчать, що країни Європи у своєму законодавстві передбачають дисциплінарну відповідальність за порушення, пов'язані із здійсненням правосуддя.

У Сполучених Штатах Америки судді також несуть відповідальність за порушення норм матеріального і процесуального права. На підтвердження цього твердження наведемо приклади з дисциплінарної практики штату Джорджія, які описані у матеріалах семінару «Дисциплінарна відповідальність суддів в Україні», організованого Вищою радою правосуддя за підтримки Програми USAID «Нове правосуддя» 25 травня 2017 року у місті Києві [15].

Аналіз практики штату Джорджія виявив, що судді несуть дисциплінарну відповідальність не лише за порушення етичних правил поведінки (хоча такі, безумовно, також є підставою для дисциплінарної відповідальності). Наприклад, суддя Лінн Еклі-Олдермен намагалася скористатися впливовістю своєї посади, щоб вплинути на рішення у справі засудженого за розповсюдження наркотичних засобів. Для цього вона відвідала головуючого суддю та переконувала його, що справи засудженого у громаді йдуть добре, що він заручився підтримкою представника штату та віце-губернатора. Суддя Дж. Вільям Басс-старший зробив коментар щодо сексуальної орієнтації обвинуваченого під час винесення вироку; пропонував, щоб влада штату закривала справи, у яких він знав родину обвинуваченого; у суперечці з патрульними поліцейськими висловлював їм погрози забрати в них прилади контролю швидкості, якщо офіцерам не подобаються його ухвали (такі погрози, навіть якщо вони були зроблені з гумором чи сарказмом, є недопустимими та

прирівнюються до зловживання службовим становищем, оскільки суддя перебуває у нерівному становищі з іншими учасниками процесу, він повинен ввічливо, терпляче та неупереджено ставитися до всіх, з ким спілкується); оголосив у суді, що його незаконно звинуватили у любовних стосунках із працівницею суду; розповідав у суді, що він два роки не мав інтимних стосунків зі своєю дружиною. Суддя Браянт Кохран робив непристойні та недопустимі пропозиції жінкам; з метою помсти за публічні заяви проти нього у співучасті із своїм двоюрідним братом, який працював заступником шерифа, організував арешт жінки за обвинуваченням, пов'язаним з обігом наркотичних засобів (у автомобіль жінки було підкинута метамфетамін). Суддя Олівер Гарріс Досс незаконно присвоїв державне майно, придбавши чотири ноутбуки для своєї родини за державні кошти, один із яких віддав своїй дружині для її юридичної практики; висловлював погрози та вчиняв образливі дії, зокрема, брав участь в агресивних суперечках із працівниками, захисниками, прокурорами, представниками громадськості, під час яких жбурляв документи та ручки, кричав, хапав і штовхав людей; звернувся до окружного інспектора пробації з вимогою змінити покарання засудженому у кримінальній справі; у п'ятницю ввечері заявив присяжним, які не могли дійти згоди, що вони сидітимуть усі вихідні та не вийдуть із приміщення суду, доки не винесуть вердикт у справі; використовував своє службове становище в інтересах інших осіб, зокрема, дозволив голові окружного осередку політичної партії використовувати його ім'я в агітаційних матеріалах, написав листа від імені засудженого поліцейського з Атланти до головного судді окружного суду Сполучених Штатів Америки із проханням дозволити йому відбувати покарання в місцевій в'язниці. Суддя Кеннет Е. Фаулер постійно використовував грубі та образливі вислови на адресу сторін і навіть голосно наказав підсудному «стулити пельку»; натякав, що підсудна надавала послуги сексуального характеру працівнику правоохоронного органу штату Джорджія, який зупинив її за порушення правил дорожнього руху; використовував своє службове становище з метою помсти за правдиві свідчення проти нього. Суддя Барбара Дж. Моблі використовувала державних службовців в особистих інтересах. Зокрема, співробітника канцелярії суду, який отримує заробітну плату за рахунок державних коштів, для представництва її особистих інтересів у цивільній справі; для особистих потреб використовувала базу даних штату про злочини (для пошуку інформації про кримінальне минуле, перевірок біографічних даних громадян); вдавалася до нецільового використання коштів та обладнання округу; «тиснула» на державне підприємство, відповідальне за стягнення аліментів на дітей, щоб воно відмовилося від адміністративної заборони, яка перешкоджала її партнеру, що мав заборгованість зі сплати аліментів, отримати паспорт для закордонної подорожі із суддею; надала дозвіл на винесення аудіовізуального обладнання, яке перебувало в державній власності, за межі судового приміщення для використання приватними особами. Суддя Ентоні Пітерс вживав марихуану; бавився з пістолетом у приміщенні суду, зокрема, направив пістолет на себе і мовив до колеги: «Я не боюся смерті. А ви?»; брав участь у телевізійному шоу, у якому робив зневажливі зауваження на адресу головного магістратського судді та називав його «безхребетним»; публічно розголосив інформацію про таємного інформатора офісу шерифа; відмовився працювати у нічний час, призначений йому головним магістром.

Наведемо приклади правопорушень суддів із практики штату Джорджія, що безпосередньо пов'язані із здійсненням правосуддя. Зокрема, суддя Дж. Вільям Басс-старший спілкувався із стороною у справі стосовно майбутнього провадження, порадив сестрі обвинуваченого у керуванні транспортним засобом у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, як її брату слід повестися, пообіцяв залагодити справу, якщо брат перенесе її розгляд до його суду, що в подальшому і зробив; не маючи жодних повноважень, ухвалював незаконні рішення про стягнення «адміністративних витрат» з обвинувачених у кримінальних справах, що зараховувалися на рахунки округу, намагаючись максимально збільшити кількість отримуваних доходів, на які округ не мав права; водночас присуджував штрафи без надбавок відповідно до законодавства штату, що позбавило штат Джорджія можливості отримати відповідні доходи; проявляв упередженість до осіб які, на його думку, голосували або зробили фінансовий внесок на користь його опонента; неодноразово брав участь в односторонньому спілкуванні, часто виводячи обвинувачених латиноамериканців із судової зали та розмовляв з ними віч-на-віч (таке відокремлення одних підсудних від інших створювало враження зацікавленості або упередженості на підставі раси або національності); проявляючи фаворитизм та керуючись сімейними інтересами, незаконно призначав свого сина виконувати обов'язки судді штату в окрузі Грейді під час своєї відсутності; засудив обвинуваченого за його відсутності, незважаючи на заперечення з боку його захисника; не дав можливості обвинуваченому висловити свої заперечення проти обвинувачення, потім зв'язувався із захисником, просив вибачення за це і брав участь в односторонньому спілкуванні. Суддя Браянт Кохран залишав працівникам суду підписані бланки постанов про арешт і обшук, щоб вони могли видавати їх працівникам правоохоронних органів за його відсутності. Суддя Олівер Гарріс Досс затримував винесення ухвал щодо клопотань і підписання наказів на місяці та навіть на роки; часто датував накази заднім числом, якщо справа була нагальною; брав участь в односторонньому спілкуванні та публічно обіймав перед присяжним захисника однієї зі сторін у справі; наказав шерифу округу не призначати судових приставів-жінок до його суду; виносив оригінали судових документів із приміщення суду; часто на кілька годин запізнювався на чергові судові засідання. Суддя Кеннет Е. Фаулер незаконно перекладав тягар доказування на обвинувачених, стверджуючи, що вони повинні самі доводити свою невинуватість; дозволив підсудним сплачувати «грошову компенсацію» замість виконання присуджених їм суспільно корисних робіт на банківський рахунок, який приховав від округу;

постійно ініціював та здійснював спілкування з однією зі сторін у справі; незаконно ухвалював рішення у справах, які виходили за межі його повноважень; неправомірно дозволяв некваліфікованим особам виконувати в суді обов'язки перекладача. Суддя Барбара Дж. Моблі висловлювала образливі коментарі, які засвідчували необ'єктивність та упередженість щодо адвоката; спілкувалася в односторонньому порядку зі сторонами та адвокатами; своєчасно не приймала рішень у судових справах, що призводило до невинуватих затримок, зокрема, розгляд деяких справ було затримано більш ніж на чотири роки; надавала перевагу подорожам перед судовими справами, що призвело до значних затримок у розгляді справ; вивішувала знаки на дверях судової зали із вказівками, кому дозволяється, а кому забороняється входити до судової зали, що перешкоджало відкритому доступу до приміщення; надавала вказівки судовим приставам і працівникам суду ставити запитання представникам громадськості та юристам, які спостерігали за судовим процесом, вимагала від них назвати своє ім'я та посаду; в ході розслідування її правопорушень надавала неправдиві свідчення. Суддя Аманда Ф. Вільямс наказувала утримувати підсудних у справах про наркотики протягом невизначеного строку в умовах ізоляції та без права висловлення та консультування із їх адвокатом; ув'язнила підсудного у справі про наркотики за те, що ця особа скористалася своїм правом на оскарження результатів випадкової перевірки на наркотики; в односторонньому порядку підписувала накази без проведення судового засідання або без дозволу на слухання виступів усіх сторін спору; дозволяла членам своєї родини вести справи за її участі, не вдаючись при цьому до самовідводу; в одній із справ призначила свою дочку опікуном за призначенням суду; коли члени родини судді виступали у судді від імені своїх клієнтів, вона приймала рішення на їхню користь; дозволяла орендареві, який також був юридичним партнером її сина, виступати перед нею в численних справах; демонструвала фаворитизм стосовно деяких підсудних у справах про наркотики та, незважаючи на заперечення прокурора та співробітників суду, включала до переліку підсудних у справі про наркотики осіб, які не відповідали встановленим критеріям; головувала на засіданнях та приймала рішення про звільнення під особисте зобов'язання з'явитися до суду у справах за участі сина її судового пристава, який також був її другом; погрожувала підсудній ув'язненням, якщо вона скористається своїм правом на оскарження вироку; використовувала грубу, непристойну та образливу лексику у зверненнях до осіб, які виступали перед нею у суді; у ході розслідування щодо неї давала неправдиві свідчення старшому слідчому Кваліфікаційної комісії суддів. Допомогла племінникові свого друга та успішному місцевому адвокату уникнути обвинувачень у жорстокому поводженні з дітьми, що дозволило цьому племінникові зберегти ліцензію на страхову діяльність і роботу для виплати своїм батькам боргу. Коли чоловіка заарештували за жорстоке побиття у стані алкогольного сп'яніння двох синів-підлітків і проти нього було висунуто обвинувачення за вісьмома пунктами (два з яких були тяжкими злочинами), справу було передано на розгляд судді Вільямс, яка вже вела справу про розлучення цього чоловіка. На відкритому судовому засіданні суддя неналежним чином відкинула обвинувачення у скоєнні тяжких злочинів та дозволила цьому чоловікові отримати статус учасника програми розгляду справ про наркотики (обвинувачувані у скоєнні злочинів, пов'язаних із насильством, не мають на це права). Як вона пояснила співробітникам суду, їй було відомо про неправомірність таких дій, але дядько підсудного попросив допомогти племіннику. Суддя дозволила адвокату, який представляв її інтереси в Кваліфікаційній комісії суддів, надалі представляти сторони у справах, які розглядалися в її суді. Вона не повідомила інші сторони про такий зв'язок і демонструвала фаворитизм до свого адвоката. В одній зі справ цей адвокат представляв жінку, обвинувачувану у участі у схемі вирощування і збуту великої кількості марихуани. Підсудну звільнили з-під варти під заставу у сумі 100 тисяч доларів США. Суддя Вільямс наказала замінити грошову заставу на майнову, а потім наказала передати 100 тисяч доларів США її адвокату.

Висновки. Вищезазначені приклади із законодавства країн Європейського Союзу та дисциплінарної практики штату Джорджія (США) свідчать, що країни, з яких ми беремо приклад, як і Україна, притягують суддів до дисциплінарної відповідальності за порушення, пов'язані із здійсненням правосуддя. Вони також, як і наша держава, передбачають у своєму внутрішньому законодавстві підстави дисциплінарної відповідальності суддів, які викликають необхідність оцінювати судові рішення.

У зв'язку з наведеним, на наше переконання, є дещо категоричною позиція тих юристів, котрі переконані, що порушення суддею норм матеріального і процесуального права не повинні входити до переліку підстав дисциплінарної відповідальності. Людині, яка звертається до суду, явно недостатньо, щоб суддя себе поводить ввічливо. Бо яка користь їй з тієї формальної ввічливості, якщо суддя на біле говоритиме чорне або не захоче належно вивчити справу. Саме тому, на нашу думку, передбачені національним законодавством підстави дисциплінарної відповідальності суддів за порушення норм матеріального і процесуального права мають і надалі залишатися в ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Подальші наукові дослідження порушеного у цій статті питання повинні бути спрямовані на проведення глибокого порівняльного дослідження дисциплінарної практики України, країн Європи, Сполучених Штатів Америки. Для цього спочатку потрібно узагальнити типові порушення, які були підставами для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності в Україні, описати сталі правові позиції, виокремити проблемні питання, а вже після цього братися за таке порівняння. Окремо зазначимо, що, на наше переконання, дисциплінарну відповідальність суддів не можна вивчати виключно порівнюючи тексти законів, не беручи до уваги практику. Її також обов'язково потрібно вивчати у комплексі з іншими

видами юридичної відповідальності (кримінальною, адміністративною, цивільною), адже не виключено, що за ті порушення, за які суддя в Україні несе дисциплінарну відповідальність, в деяких країнах Європи він поніс би кримінальну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Незалежність і дисциплінарна відповідальність суддів: міжнародні стандарти й національна практика: монографія / Н. Антонюк, О. Верба-Сидор, Т. Пашук, С. Рабінович. Львів: Вид-во БФ «Медицина і право», 2020. С. 146-149.
2. Суддя-спікер Господарського суду Харківської області Іван Жигалкін Притягнення судді до дисциплінарної відповідальності: які передбачені підстави. URL: <https://hr.arbitr.gov.ua/sud5023/pres-centr/interview/909444>
3. Стратонов В. М., Рибалко В. О. Дисциплінарна відповідальність суддів за порушення засад рівності та змагальності. *Юридична психологія*. 2023. Вип. 1 (32). С. 16–23.
4. Documents of the Consultative Council of European Judges = Документи Консультативної ради європейських суддів / упоряд. А. О. Кавакін. 3-тє вид., допов. Київ: Видавничий Дім «Ратіо Десіденді», 2020. URL: <https://rm.coe.int/3-edition-docs-ccej-final/1680a06e89>
5. Сімонишина Ж. В., Рибалко В. О. Підстави дисциплінарної відповідальності суддів: практичний посібник для дисциплінарних інспекторів. Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2023. С. 13.
6. Judicial Independence in Transition / ed.: A. Seibert-Fohr, L. D. Muller, D. Zimmermann, E. K. Schmidt, S. Klatt. Springer Science & Business Media, 2012. P. 88.
7. Паришкура В. В. Юридична відповідальність суддів в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.10. Харків, 2017. С. 36.
8. Bundesbeamten-gesetz (BBG), Ausfertigungsdatum: 05.02.2009. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bbg_2009/gesamt.pdf
9. Ordonnance № 58-1270 du 22 décembre 1958 portant loi organique relative au statut de la magistrature. URL: <http://www.legifrance.gouv>.
10. Loi organique n°94-100 du 5 février 1994 sur le Conseil supérieur de la magistrature. URL: <http://legifrance.gouv.fr>
11. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 1994 m. gegužės 31 d. Nr. I480 Vilnius. URL: <http://www3.lrs.lt/pls/>
12. Іщенко О., Самофал М. Особливості правового регулювання притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності в Литовській Республіці. *Слово Національної школи суддів*. 2013. № 1. С. 60–167.
13. Code of ethics of the judges of the Republic of Lithuania, adopted by a General meeting of the Lithuanian judges on June 28, 2006. URL: <http://www.judicialethics.umontreal.ca>
14. Міжнародні стандарти у сфері етики та поведінки суддів. *Юридичний журнал*. 2010. № 10. С. 75–109.
15. Матеріали семінару «Дисциплінарна відповідальність суддів в Україні», організованого Вищою радою правосуддя за підтримки Програми USAID «Нове правосуддя» 25 травня 2017 року у місті Києві. Програма USAID реформування сектору юстиції «Нове правосуддя».

REFERENCES:

1. Nezalezhnist i dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv: mizhnarodni standarty y natsionalna praktyka: monohrafiia (2020) / N. Antoniuk, O. Verba-Sydor, T. Pashuk, S. Rabinovych. Lviv: Vyd-vo BF «Medytsyna i pravo». S. 146-149 [in Ukrainian].
2. Suddia-spiker Hospodarskoho sudu Kharkivskoi oblasti Ivan Zhyhalkin Prytiahnennia suddi do dystsyplinarnoi vidpovidalnosti: yaki peredbacheni pidstavy. URL: <https://hr.arbitr.gov.ua/sud5023/pres-centr/interview/909444> [in Ukrainian].
3. Stratonov V. M., Rybalko V. O. (2023). Dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv za porushennia zasad rivnosti ta zmahalnosti. *Yurydychna psykholohiia* [Legal psychology]. Vyp. 1 (32). S. 16-23 [in Ukrainian].
4. Documents of the Consultative Council of European Judges = Dokumenty Konsultatyvnoi rady yevropeiskyykh suddiv (2020) / uporiad. A. O. Kavakin. 3-tie vyd., dopov. Kyiv: Vydavnychi Dim «Ratio Detsidendi». URL: <https://rm.coe.int/3-edition-docs-ccej-final/1680a06e89> [in Ukrainian].
5. Simonyshyna Zh. V., Rybalko V. O. (2023). Pidstavy dystsyplinarnoi vidpovidalnosti suddiv: praktychnyi posibnyk dlia dystsyplinarnyykh inspektoriv. Lviv: Vydavets Viktoriia Kundelska. S. 13 [in Ukrainian].
6. Judicial Independence in Transition (2012) / ed.: A. Seibert-Fohr, L. D. Muller, D. Zimmermann, E. K. Schmidt, S. Klatt. Springer Science & Business Media. R. 88 [in English].
7. Paryshkura V. V. (2017). Yurydychna vidpovidalnist suddiv v Ukraini ta krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialno-pravovyi analiz: dys. ... kand. yuryd. nauk. 12.00.10. Kharkiv. S. 36 [in Ukrainian].
8. Bundesbeamten-gesetz (BBG), Ausfertigungsdatum: 05.02.2009. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bbg_2009/gesamt.pdf [in German].
9. Ordonnance № 58-1270 du 22 décembre 1958 portant loi organique relative au statut de la magistrature. URL: <http://www.legifrance.gouv> [in French].

10. Loi organique n°94-100 du 5 février 1994 sur le Conseil supérieur de la magistrature. URL: <http://legifrance.gouv.fr> [in French].
11. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 1994 m. gegužės 31 d. Nr. I480 Vilnius. URL: <http://www3.lrs.lt/pls/> [in the Lithuanian language].
12. Ishchenko O., Samofal M. (2013). Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання prytiahnennia suddiv do dystsyplinarnoi vidpovidalnosti v Lytovskii Respublitsi. *Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv* [A word from the National School of Judges]. № 1. S. 60–167 [in Ukrainian].
13. Code of ethics of the judges of the Republic of Lithuania, adopted by a General meeting of the Lithuanian judges on June 28, 2006. URL: <http://www.judicialethics.umontreal.ca> [in the Lithuanian language].
14. Mizhnarodni standarty u sferi etyky ta povedinky suddiv (2010). *Yurydychnyi zhurnal* [Legal journal]. № 10. S. 75–109 [in Ukrainian].
15. Materialy seminaru «Dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv v Ukraini», orhanizovanoho Vyshchoiu radoiu pravosuddia za pidtrymky Prohramy USAID «Nove pravosuddia» 25 travnia 2017 roku u misti Kyievi. Prohrama USAID reformuvannya sektoru yustyttsii «Nove pravosuddia» [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 2.11.2023